

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ד, 2014
מספר השאלון: 573,057203
נספח: מדרש תמונה לשאלה 6

גאוגרפיה ופיתוח הסביבה

ארץ-ישראל והמזרח התיכון

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון — גאוגרפיה של ארץ-ישראל — (28x2) — 56 נקודות

פרק שני — גאוגרפיה של המזרח התיכון — (22x2) — 44 נקודות

סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש:

(1) אטלס אוניברסיטאי חדש, הוצאת יבנה, משנת 1993 ואילך

(ללא המילון למונחי הגיאוגרפיה).

(2) אטלס כרטא — פיזי, מדיני, חברתי, כלכלי, משנת 1993 ואילך.

(3) אטלס כרטא אוניברסלי.

(4) אטלס ישראל החדש — האטלס הלאומי מהדורת 2008.

(5) מפה של ארץ-ישראל 1:250,000.

(6) מפה גאולוגית של ארץ-ישראל 1:250,000 או 1:500,000.

ד. הוראה מיוחדת: כדי להמחיש את תשובותיך היעזר בסרטונים, חתכים וגרפים, לפי הצורך.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, ובעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה), רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמוחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — גאוגרפיה של ארץ-ישראל (56 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-7 (לכל שאלה — 28 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

1. גבולות ישראל

לפניך שתי מפות, 1-2, המציגות גבולות של מדינת ישראל. עיין בהן, וענה על הסעיפים א-ג בעמוד הבא.

מפה 2
גבולות ישראל
2013

מפה 1
הגבולות לפי הצעת תוכנית החלוקה
1947

/המשך בעמוד 3/

שים לב: סעיפי השאלה בעמוד הבא.

א.

הסבר עיקרון גאוגרפי אחד שעליו התבססו גבולות החלוקה המוצגים במפה 1.

(10 נקודות)

ב.

קו הגבול בין המדינות ישראל וירדן, הנראה במפה 2, מבוסס על תוואים פיזיים.

ג.

ציין שניים מן התוואים האלה, והסבר את החיסרון של ביסוס קו הגבול על אחד מהתוואים

(12 נקודות)

ג.

הסבר את המושג "גבול מוסכם".

עיין במפה 2, וציין עם אילו מדינות יש לישראל גבולות מוסכמים. (6 נקודות)

2.

רכבת

במפה שלפניך מוצג התוואי המתוכנן של קו הרכבת לאילת.

עיין במפה זו ובאטלס, וענה על הסעיפים א-ג.

א.

ציין שתיים מיחידות הנוף שעובר בהן התוואי המתוכנן של קו הרכבת לאילת.

(8 נקודות)

ב.)

הסבר שלוש דרכים שבהן קו הרכבת המתוכנן לאילת עשוי לשמש זרז לפיתוח האזור. (12 נקודות)

ג.

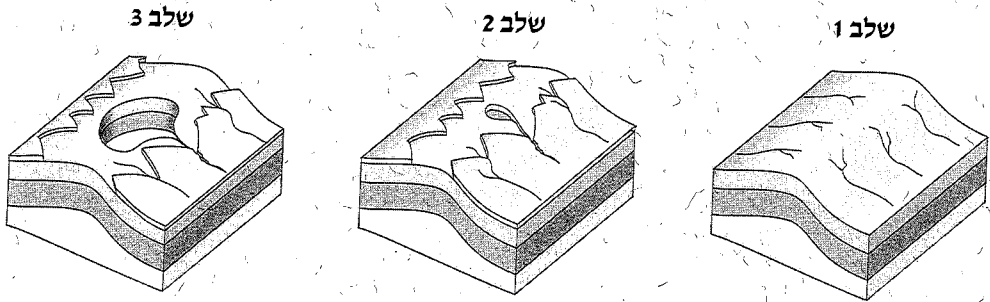
הצג שני נימוקים מתחום איכות הסביבה ו/או מתחום הכלכלה נגד הנחת מסילת הברזל לאילת.

(8 נקודות)

3. מכתשים

- א. עיין במפה הפיזית של ישראל באטלס. כתוב את השמות של שלושת המכתשים שמצויים בישראל, וציין מהו שם יחידת הנוף ששלושתם נמצאים בה. (8 נקודות)
- ב. התרשים שלפניך מציג את השלבים העיקריים בהתפתחות של מכתש. עיין בתרשים ותאר כל אחד משלושת השלבים. (14 נקודות)

- ג. תאר דרך אחת שבאמצעותה האדם מנצל את המכתשים. (6 נקודות)

4. איכות הסביבה — חופי ישראל

א. קרא את הקטע שלפניך, וענה על שלושת הסעיפים א-ג שאחריו. רצועת החוף של הים התיכון בישראל משתרעת על פני כ-190 ק"מ, ממצוקי ראש הנקרה בצפון ועד רצועת עזה בדרום. היא משופעת בנופים מגוונים, באתרים היסטוריים, במגוון ביולוגי עשיר ובחול ים. באזור מישור החוף מרוכזת כ-85% מאוכלוסיית המדינה, ובו מתרחשת גם עיקר הפעילות התעשייתית, המסחרית והתיירותית של המדינה. במשך השנים נבנו לאורך החוף מבנים רבים: נמלים, מרינות, מזחים, שוברי גלים, רציפים, מעגנות, תחנות כוח (ובהן ברכות מי קירור), מלונות, בתי מגורים ועוד. מתוך 190 הקילומטרים נותרו רק כ-50 ק"מ של חוף טבעי פתוח. (מעובד מתוך האתר של המשרד להגנת הסביבה)

- א. תאר תחרות אחת הקיימת בין שני שימושי קרקע המוזכרים בקטע. (8 נקודות)
- ב. זיהום הים והחוף נגרם ממקורות ימיים וממקורות יבשתיים. תאר מקור יבשתי אחד לזיהום הים והחוף, ומקור ימי אחד לזיהום הים והחוף. (8 נקודות)
- ג. במדינת ישראל יש מחלוקת בנוגע לעתיד החופים. אחדים טוענים שצריך להמשיך בבנייה ובפיתוח בחופי ישראל, ואחרים טוענים שחייבים לשמר אותם. הצג שני נימוקים התומכים בכל אחת מן הטענות (סך הכול — ארבעה נימוקים).

(12 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

5. חקלאות בספר המדבר – אטלס ישראל החדש

- עין במפות – **פיתוח ספר המדבר** שבעמוד 120 באטלס ישראל החדש, וענה על הסעיפים א-ג.
- א. רמת הנגב והערבה התיכונה הם שני אזורים בספר המדבר.
הסבר שני קשיים בפיתוח החקלאות באזורים אלה. (10 נקודות)
- ב. ציין שני סוגי גידולים עיקריים ברמת הנגב ובערבה התיכונה, וציין ענף אחד של בעלי חיים שמגדלים באזורים אלה. (6 נקודות)
- ג. ציין שלושה אמצעים טכנולוגיים או שיטות גידול מתקדמות שמשמשים בהם באזורים אלה, והסבר כיצד הם מסייעים בהתמודדות עם הקשיים שציינת בסעיף א. (12 נקודות)

6. ירושלים – מדרש תמונה

- בנספח שתי תמונות. תמונה 1 מציגה תצלום אוויר של ירושלים,
ותמונה 2 מציגה אמצעי תחבורה בירושלים. עיין בתמונות וענה על הסעיפים א-ג.
- א. הסבר כיצד שלושה מן האתרים, המסומנים בתמונה 1 שבנספח, מבטאים את היותה של ירושלים עיר בירה ומרכז בין-לאומי חשוב. (8 נקודות)
- ב. ירושלים מתמודדת עם קשיי תחבורה.
הסבר קושי אחד, ותאר דרך אחת שבה אמצעי התחבורה, הנראה בתמונה 2 שבנספח, מאפשר להתמודד עם הקושי שהסברת. (10 נקודות)
- ג. חלק מן המתכננים של העיר ירושלים טוענים כי בנייה רוויה במרכז העיר עדיפה על התפשטות מטרופוליטית.
הצג נימוק אחד התומך בגישה זו ונימוק אחד השולל אותה. (10 נקודות)

שים לב!

שאלה 7 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר: "עיר תחת קניון" מאת ירדנה שאול.

(באתר www.schools.kotar.co.il)

7. מאמר – "עיר תחת קניון"

א. במאמר מוצגים שני דגמים של פיזור מרחבי של קניונים: הדגם הנפוץ בצפון אמריקה

והדגם הנפוץ באירופה.

מה ההבדל בין שני הדגמים האלה, ואיזה מהם מאפיין כיום את חיפה? (12 נקודות)

ב. "היקף שטחי המסחר בחיפה אינו עולה בקנה אחד עם כוח הקנייה של האוכלוסייה בעיר"

(מתוך המאמר).

הסבר את המשפט, ותאר שתי השפעות של העובדה המצוינת במשפט על שינויים שעוברו

הקניונים בעיר. (16 נקודות)

/המשך בעמוד 7

פרק שני – גאוגרפיה של המזרח התיכון

(44 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 8-12 (לכל שאלה – 22 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

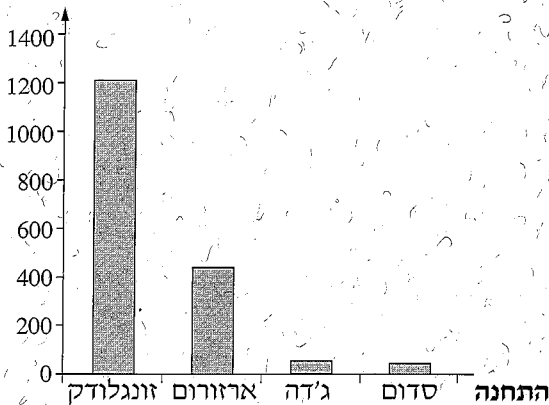
8. חשיבותו הבינ-לאומית של המזרח התיכון

- א. המזרח התיכון הוא מוקד להתעניינות של המעצמות, מסיבות כלכליות וגאופוליטיות. הסבר שני גורמים להתעניינות זו. (10 נקודות)
- ב. במאה ה' 19 ובראשית המאה ה' 20 שטחים גדולים במזרח התיכון היו בשליטה של מעצמות אירופיות. הסבר שתי השפעות חיוביות ושתי השפעות שליליות של שליטת המעצמות במזרח התיכון. (12 נקודות)

9. אקלים

- א. לפניך גרף המציג את כמות המשקעים השנתית הממוצעת שנמדדה בארבע תחנות: זונגלודק (טורקיה), ארזורום (טורקיה), ג'דה (ערב הסעודית), סדום (ישראל). עיין באטלס, והסבר את הגורם העיקרי המשפיע על כמות המשקעים השנתית בשלוש מן התחנות. (15 נקודות)

כמות המשקעים השנתית
(במילימטרים)

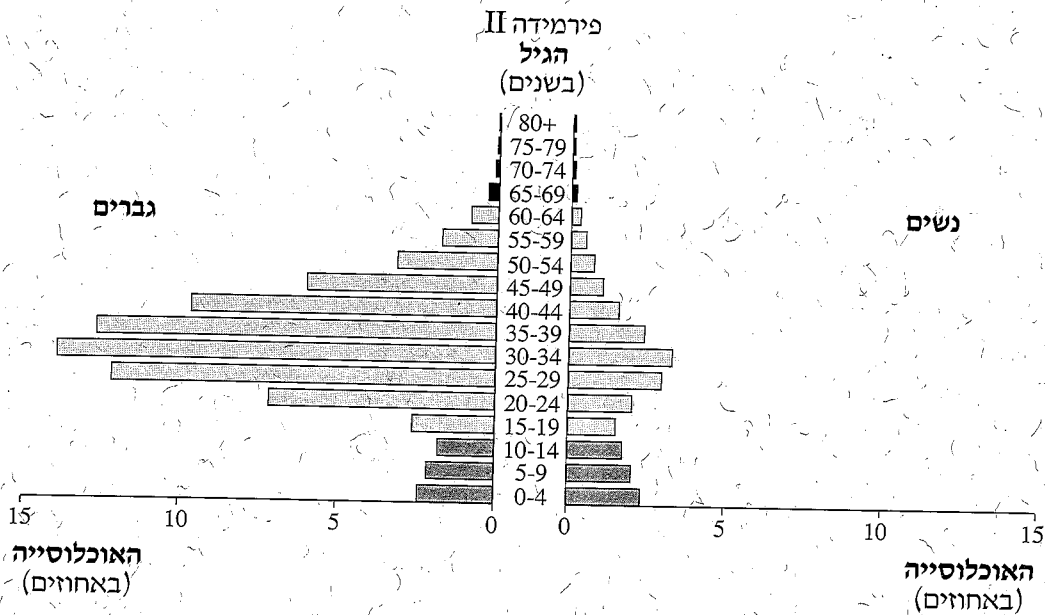
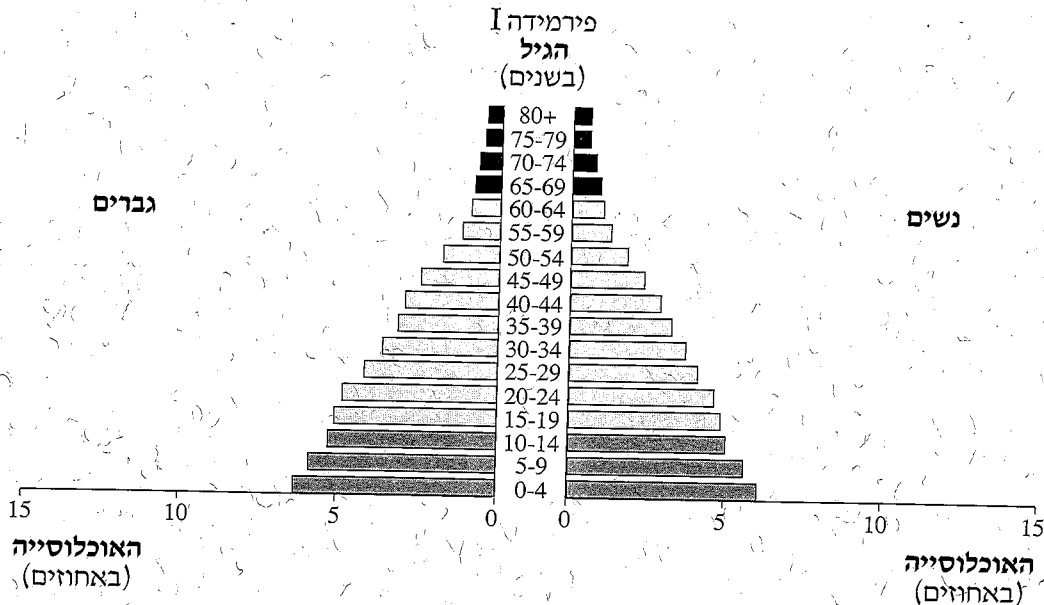
(מתוך האתר worldweather.wmo.int)

- ב. בחלק מאזורי המזרח התיכון שורר אקלים מדברי. הסבר השפעה אחת של האקלים המדברי על הכלכלה במזרח התיכון, והשפעה אחת שלו על האוכלוסייה במזרח התיכון. (7 נקודות)

/המשך בעמוד 8/

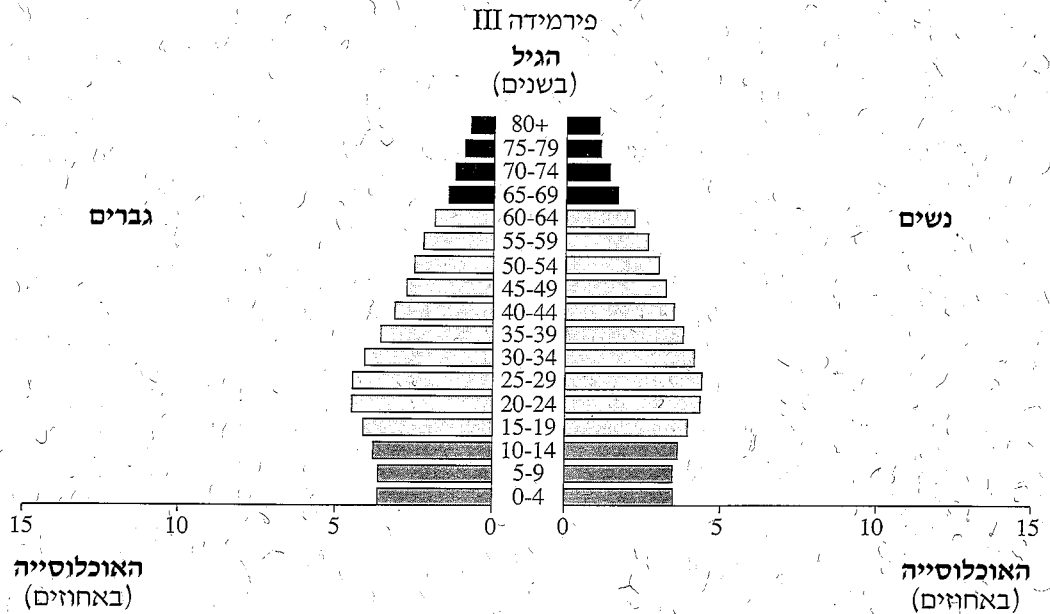
10. דמוגרפיה

לפניך שלוש פירמידות גילים, המתארות את מבנה הגילים של האוכלוסייה בשנת 2013, בשלוש מדינות: קטר, לבנון וירדן. עיין בפירמידות וענה על הסעיפים א-ב שאחריהן.

/המשך בעמוד 9/

שים לב: המשך השאלה בעמוד הבא.

(מתוך האתר: www.census.gov)

- א. קבע איזו מדינה מייצגת כל אחת מן הפירמידות: קטר, לבנון או ירדן. נמק את קביעותיך. (15 נקודות)
- ב. יש הטוענים כי מבנה הגילים המתואר בפירמידה I מטיל מעמסה כבדה במיוחד על המדינה שהוא מאפיין. הסבר טענה זו. (7 נקודות)

11. ירדן

- א. "ירדן היא עמאן, ועמאן היא ירדן".
— הסבר היגד זה לאור הנתונים המוצגים בטבלה שלפניך.
— תאר שלושה גורמים המשפיעים על גודל האוכלוסייה במטרופולין עמאן. (6 נקודות)

האוכלוסייה בירדן ובמטרופולין עמאן
(2011)

האוכלוסייה במטרופולין עמאן	האוכלוסייה בירדן
2,524,000	6,500,000

(מתוך האתר: www.citymayors.com)

- ב. תאר שני עקרונות של תכנון המרחב העירוני במטרופולין עמאן, שבגללם נהפכה עמאן למטרופולין מודרני. (6 נקודות)
- /המשך בעמוד 10/

שים לב!

שאלה 12 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר:

"שינויים בשיעורי פריון האישה בעולם הערבי – היבטים כלכליים ופוליטיים" מאת יוסף קורבאז' בתוך: **המזרח התיכון בפתח המאה ה-21** – מבחר מאמרים בגיאוגרפיה לחטיבה העליונה.

12. מאמר – "שינויים בשיעורי פריון האישה בעולם הערבי"

מחבר-המאמר מחלק את המשתנים המשפיעים על הפריון של האישה בעולם הערבי למשתנים

"קלסיים" ולמשתנים כלכליים, חברתיים ופוליטיים אחרים.

א. ציין שני משתנים "קלסיים", והסבר מה ההשפעה שלהם על הפריון של האישה.

(14 נקודות)

ב. בחר משתנה כלכלי אחד **או** משתנה חברתי-תרבותי אחד, והסבר את השפעתו על הפריון

האישה באחת מן המדינות בעולם הערבי. (8 נקודות)